

Essays in Philosophy of Religion (Jostarhayeh Falsafeh Din),
Iranian Association for Philosophy of Religion
Biannual Journal, Vol. 14, No. 1, Spring & Summer 2025, pp. 75-87
Paper Type: Brief Report

The Representation of Prophets in Cinema: The Tension Between the Sacred and Earthly Narrative

Arefeh Goudarzvand Chegini*

Abstract

The cinematic representation of prophets faces inherent challenges due to the gap between the sacred language of religion and the narrative, visual language of cinema. In Abrahamic traditions, prophets are divine intermediaries, moral exemplars, and bearers of revelation, often characterized by sanctity, infallibility, and mystery. Sacred texts portray them as manifestations of the divine; whereas, cinema relies on drama, storytelling, and humanization, which can render prophets more tangible, humanized, or secularized. This tension raises challenges such as excessive humanization, the omission of miracles, or the reduction of transcendence, potentially altering public perception and collective memory of prophetic figures.

Nonetheless, cinema's aesthetic and semiotic tools can create spaces for religious experience, allowing audiences to engage with the sacred while maintaining narrative appeal. This study analyses key films—including *The Passion of the Christ* (2004), *Noah* (2014), *Exodus: Gods and Kings* (2014), *The Last Temptation of Christ* (1988), *Life of Brian* (1979), and *Muhammad: The Messenger of God* (1976)—to examine the narrative and visual strategies used to balance sacred representation with cinematic storytelling. Findings suggest that successful portrayals often employ indirect depiction, focus on surrounding characters, and use music and lighting to evoke the divine. Overall, cinematic representations of prophets reflect the tension between sacred and earthly narratives while shaping modern cultural understanding of religious figures.

Keywords: Cinema, Prophets, Sacred vs. Secular, Religious Cinema, Modern Culture.

* Assistant Professor, Department of Theology, Ra.C., Islamic Azad University, Rasht, Iran.
a.goudarzvand@iau.ac.ir

Date Received: 29/05/2025, Date of Acceptance: 02/09/2025

Copyright©2010, Iranian Association for Philosophy of Religion. This is an Open Access article. This work is licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International License. To view a copy of this license, visit <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/> or send a letter to Creative Commons, PO Box 1866, Mountain View, CA94042, USA.

The Representation of Prophets in Cinema: The Tension Between the Sacred and Earthly Narrative

Extended abstract

The cinematic representation of prophets has always faced significant challenges, stemming primarily from the fundamental difference between the language of religion and the language of cinema. In the Abrahamic traditions, prophets are regarded as divine intermediaries, bearers of revelation, and moral exemplars, often characterized by qualities such as infallibility, sanctity, and mystery. Sacred texts such as the Qur'an, Torah, and Bible portray prophets as manifestations of the divine; yet, cinema, as a narrative and image-based medium, necessarily relies on elements such as drama, storytelling, and humanization. These factors can reduce the prophets' transcendence to a tangible, humanized, and occasionally secularized form, creating a fundamental tension between the sacred in religious texts and the earthly narrative of film.

Key challenges in cinematic portrayals include excessive humanization, the erosion of supra-religious dignity, the omission or naturalization of miracles, and a tendency toward secular interpretations. While such depictions may foster audience identification, they risk desacralizing prophetic figures and reshaping public perception of these divine messengers. Additionally, cinema's power to shape collective memory can cement these portrayals in the audience's mind as definitive models, producing significant epistemological and cultural consequences. Nonetheless, some scholars argue that despite cinema's secular and narrative-driven nature, the medium possesses unique aesthetic and semiotic capacities that can facilitate religious experience and engagement with the sacred. Film can not only represent religious content but also create a horizon for devotional experience, offering audiences the potential to encounter the divine.

This study adopts an interdisciplinary and analytical approach to examine this tension, focusing on key case studies such as *The Passion of the Christ* (2004), *Noah* (2014), *Exodus: Gods and Kings* (2014), *The Last Temptation of Christ* (1988), *Life of Brian* (1979), and *Muhammad: The Messenger of God* (1976). It investigates the narrative and visual mechanisms employed in portraying prophets. Some films employ strategies such as avoiding direct depiction of prophets, using indirect narrative perspectives, emphasizing the reactions of surrounding characters, and leveraging music and lighting to evoke a sacred atmosphere. A notable example is Mustafa Akkad's *Muhammad: The Messenger of God*, which preserves the film's

spiritual ambiance while maintaining cinematic engagement by refraining from showing the Prophet's face directly.

The findings indicate that the cinematic representation of prophets not only reflects the tension between the sacred and the earthly narrative but also reveals profound shifts in modern cultural perceptions of religious concepts. This article seeks to identify both the challenges and opportunities in these portrayals and to explore cinema's role in redefining the place of prophets in contemporary culture.

References

Holy Bible.

Baugh, Lloyd (1997). *Imaging the Divine*, Sheed & Ward, University of Michigan, Bloomsbury Academic Press.

Eaghl, Tenzan; & King, Rebekka (2022). *Representing Religion in Film, Critiquing Religion: Discourse, Culture and Power*, University of Michigan, Bloomsbury Academic Press.

Goudarzvand Chegini, A. (2023). *Christian Theology in Cinema*, Qom: Hozeh and University Research Institute. [In Persian]

Pak-Shiraz, N. (2025). "Representing Muhammad: The Prophet on Screen", *Material Religion, The Journal of Object, Art and Belief*, Vol. 2, No. 1, pp. 74–76.

بازنمایی پیامبران در سینما: تقابل امر قدسی و روایت زمینی

عارفه گودرزوند چگینی*

چکیده

بازنمایی پیامبران در سینما همواره با چالش‌های جدی روبه‌رو بوده است؛ چالشی که ریشه در تفاوت بنیادین میان زبان دینی و زبان سینما دارد. در سنت‌های ابراهیمی، پیامبران به مثابه واسطه‌های الهی، حامل وحی و الگوهای اخلاقی، همواره با ویژگی‌هایی چون عصمت، قداست و رازآلودگی شناخته می‌شوند. متون مقدسی چون قرآن، تورات و انجیل، شخصیت پیامبران را به عنوان تجلی امر قدسی معرفی می‌کنند؛ درحالی‌که سینما، به عنوان یک رسانه روایی و تصویرمحور، در فرآیند بازنمایی ناگزیر است از مؤلفه‌هایی چون درام، روایت‌پذیری و انسانی‌سازی بهره گیرد. این عوامل سبب می‌شوند تا تصویر پیامبران از ساحت فرانسانی و قدسی به سطحی ملموس، انسانی و گاه سکولار تنزل یابد. این تفاوت به طور بنیادین میان امر قدسی در متون دینی و روایت زمینی در سینما تقابلی ایجاد کرده است. ازجمله چالش‌های اساسی در بازنمایی سینمایی پیامبران می‌توان به انسانی‌سازی بیش‌ازحد، فقدان شأن فرادینی، حذف معجزه و تقلیل آن به پدیده‌های طبیعی و گرایش به قرائت‌های سکولار اشاره کرد. چنین بازنمایی‌هایی، درحالی‌که به دنبال هم‌ذات‌پنداری مخاطب هستند، ممکن است به تقدس‌زدایی و تغییر بنیادین درک عمومی از چهره‌های پیام‌آور الهی بینجامند. افزون بر این، قدرت سینما در شکل‌دهی به حافظه جمعی باعث می‌شود تصاویر خلق‌شده از پیامبران در ضمیر مخاطبان به عنوان الگوهای واقعی و نهایی تثبیت شوند؛ فرآیندی که می‌تواند پیامدهای معرفت‌شناختی و فرهنگی مهمی به دنبال داشته باشد. با این حال، برخی

* استادیار، گروه معارف، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران، a.goudarzvand@iaurasht.ac.ir
تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۳/۰۸، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۶/۱۱

معتقدند که با وجود خاستگاه سکولار و ذات روایت‌محور سینما، این رسانه به واسطه ظرفیت‌های منحصربه‌فرد زیبایی‌شناختی خود می‌تواند به محفلی برای تجربه دینی و مواجهه با امر قدسی بدل شود. سینما توانایی آن را دارد که نه فقط محتوای دینی را بازنمایی کند، بلکه افقی برای تجربه دین‌ورزانه مخاطب بیافریند و امکان بر ساخت تجربه‌ای قدسی برای او فراهم سازد.

این مقاله با اتخاذ رویکردی میان‌رشته‌ای و تحلیلی، به واکاوی این تقابل می‌پردازد و تلاش دارد با مطالعه موردی فیلم‌های شاخصی همچون «مصائب مسیح» (۲۰۰۴)، «نوح» (۲۰۱۴)، «خروج: خدایان و پادشاهان» (۲۰۱۴)، «آخرین وسوسه مسیح» (۱۹۸۸)، «زندگی برایان» (۱۹۷۹)، و «محمد رسول‌الله» (۱۹۷۶)، سازوکارهای روایی و بصری‌ای را بررسی کند که در فرایند بازنمایی پیامبران به کار رفته‌اند. با این حال، برخی آثار سینمایی با اتخاذ تدابیری هوشمندانه، نظیر حذف چهره پیامبران، استفاده از روایت غیرمستقیم و بهره‌گیری از موسیقی و نورپردازی برای القای فضای قدسی، تلاش کرده‌اند تا تعادلی میان نیازهای زیبایی‌شناختی سینما و اقتضائات دینی حفظ کنند. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که بازنمایی پیامبران در سینما نه تنها بازتابی از تقابل میان امر قدسی و روایت زمینی است، بلکه گویای تحولات عمیق در نگرش فرهنگی به مفاهیم دینی در عصر مدرن می‌باشد. این مقاله بر آن است تا ضمن شناسایی چالش‌ها و فرصت‌های این بازنمایی‌ها، به بررسی نقش رسانه‌ای چون سینما در بازتعریف جایگاه پیامبران در فرهنگ معاصر بپردازد.

کلیدواژه‌ها: سینما، پیامبران، امر قدسی و سکولار، سینمای دینی، فرهنگ مدرن.

۱. مقدمه

بازنمایی چهره‌های دینی در رسانه‌های مدرن، به‌ویژه سینما، همواره عرصه‌ای پرچالش میان سنت و مدرنیته، امر قدسی و روایت سکولار بوده است. در این میان، تصویرگری پیامبران که در متون مقدس جایگاهی فراتاریخی و متعالی دارند - در مواجهه با زبان بازنمایی سینمایی با تنش بنیادین روبه‌رو می‌شود. سینما، به‌مثابه رسانه‌ای روایی و تصویری، ناگزیر است مفاهیم را در قالب زمان، مکان، شخصیت و کنش بازتولید کند؛ امری که با ذات رمزآلود، گریز از تمثیل و غیرتصویری پیامبران در بسیاری از سنت‌های دینی در تعارض قرار می‌گیرد. این محدودیت‌ها می‌توانند به تنزل قدسیت پیامبران منجر شوند، زیرا:

۱-۱. **تضاد میان قدسیت و زمینی بودن:** متون مقدس ادیان ابراهیمی، پیامبران را به عنوان واسطه‌های الهی با ویژگی‌های متعالی و رازآلود توصیف می‌کنند. در مقابل، سینمای معاصر، به دلیل ماهیت بصری و روایی خود، اغلب پیامبران را به شخصیت‌هایی زمینی با خصوصیات انسانی مانند تردید، ضعف عاطفی و درگیری‌های روان‌شناختی تقلیل می‌دهد. این فرآیند تقدس‌زدایی، حس رازآلودگی و عظمت الهی را تضعیف می‌کند. برای نمونه، در فیلم «آخرین وسوسه مسیح»، عیسی مسیح با تردیدهای عمیق انسانی و وسوسه‌های زمینی به تصویر کشیده شده است. این بازنمایی، برخلاف توصیف متون اناجیل که عیسی را به عنوان تجلی الهی معرفی می‌کند (یوحنا، ۱:۱)، حس امر قدسی را به حاشیه رانده و به تقلیل جایگاه متعالی او منجر می‌شود.

۲-۱. **ساده‌سازی یا تغییر مفاهیم الهیاتی:** متون مقدس، پیامبران را در چارچوبی چندوجهی و پیچیده معرفی می‌کنند که شامل نقش‌های الهیاتی، اخلاقی و هدایتی است. با این حال، سینمای تجاری، به دلیل نیاز به روایت‌های قابل فهم و جذاب برای مخاطبان عام، گاه این معانی را ساده‌سازی می‌کند یا آنها را تغییر می‌دهد. این فرآیند، ابعاد متعالی و الهیاتی پیامبران را به جنبه‌های زمینی‌تر مانند رهبری سیاسی یا نظامی فرو می‌کاهد؛ برای مثال، در فیلم «خروج: خدایان و پادشاهان» موسی به عنوان یک استراتژیست نظامی و رهبر سیاسی بازنمایی می‌شود. این بازنمایی، جنبه‌های الهیاتی نقش موسی، مانند واسطه‌گری الهی و حامل شریعت را کم‌رنگ کرده و او را به شخصیتی سکولار و تاریخی تقلیل می‌دهد. چنین رویکردی، عمق الهیاتی متون مقدس را نادیده گرفته و معانی چندلایه دینی را به روایتی تک‌بعدی تبدیل می‌کند.

۳-۱. **تأثیر بر ادراک دینی مخاطبان:** سینما، به عنوان رسانه‌ای با قدرت بصری و روایی بالا، توانایی نهادینه‌سازی تصاویر خاصی از پیامبران در حافظه جمعی را دارد. این تصاویر می‌توانند ادراک دینی مخاطبان را تحت تأثیر قرار داده و گاه برداشت‌های ناقص یا تحریف‌شده‌ای از شخصیت‌های مقدس ایجاد کنند. برای نمونه، در فیلم «مصابب مسیح»، تمرکز شدید بر رنج‌های جسمانی عیسی، تصویری غالب از او به عنوان «مرد رنج» در فرهنگ عامه ایجاد کرده است. این بازنمایی، جنبه‌های الهیاتی کلیدی مانند رستاخیز را که در الهیات مسیحی نماد پیروزی الهی است، به حاشیه می‌راند. در نتیجه، مخاطبان ممکن است درک محدودی از نقش چندوجهی عیسی به عنوان واسطه الهی و رهایی‌بخش کسب کنند که نشان‌دهنده تأثیر عمیق رسانه بر شکل‌گیری ادراک دینی است.

۱-۴. محدودیت‌های بصری: بازنمایی الوهیت یا حضور الهی در قالب تصاویر ملموس (مانند خدا به صورت یک کودک یا نیروی مبهم) می‌تواند حس معنویت و قدسیت را تضعیف کند.

۱-۵. تفسیرهای سکولار: رویکردهای مدرن و سکولار در برخی فیلم‌ها، معجزات یا جنبه‌های الهی را به پدیده‌های طبیعی یا روان‌شناختی تقلیل می‌دهند (Eaghl, 2022: 59).

۲. عیسی پیامبر در فیلم «مصائب مسیح» (۲۰۰۴)

فیلم «مصائب مسیح» (۲۰۰۴)، به کارگردانی مل گیسون، بر دوازده ساعت پایانی زندگی عیسی مسیح، از دستگیری در باغ جستیمانی تا مصلوب شدن و مرگ او بر صلیب، متمرکز است. این فیلم با استفاده از تصاویر گرافیکی دقیق و موسیقی متن تأثیرگذار، تجربه‌ای عمیق از آلام عیسی را خلق می‌کند. صحنه‌های مصلوب شدن، با نمایش جزئیات جسمانی نظیر زخم‌ها، خون و رنج‌های فیزیکی، عیسی را به عنوان قربانی نهایی برای کفاره گناهان بشریت به تصویر می‌کشد. تمرکز بیش از حد بر جنبه‌های جسمانی رنج، ابعاد متعالی تر عیسی، به ویژه رستاخیز، که در الهیات مسیحی نماد پیروزی الهی بر مرگ و گناه است (اول قرن‌تینان، ۱۵۳-۴)، را به حاشیه می‌راند. رستاخیز در فیلم تنها در یک صحنه کوتاه و گذرا در پایان نمایش داده می‌شود که این محدودیت، روایت الهیاتی را ناقص می‌سازد. در متون اناجیل، رستاخیز به عنوان گواهی بر الوهیت عیسی و تحقق وعده رستگاری، جایگاه محوری دارد (متی ۲۸:۶). کم‌رنگ بودن این جنبه در فیلم، عیسی را به یک قربانی جسمانی تقلیل می‌دهد و از بازنمایی کامل نقش او به عنوان واسطه الهی میان خدا و انسان (اول تیموتائوس، ۲:۵) بازمی‌ماند. علاوه بر این، بازنمایی عیسی در مصائب مسیح کمتر به ابعاد انسانی عاطفی او، که در اناجیل برجسته شده‌اند، توجه دارد. متون اناجیل، عیسی را در لحظاتی مانند دعا در باغ جتسیمانی با عواطف انسانی نظیر ترس و اضطراب توصیف می‌کنند (مرقس، ۱۴:۳۳-۳۶؛ لوقا، ۲۲:۴۴)، که این نشان‌دهنده تعادل میان طبیعت انسانی و الهی اوست. در مقابل، فیلم عیسی را عمدتاً به عنوان نمادی قدسی و غیرقابل نفوذ از رنج و فداکاری به تصویر می‌کشد. این رویکرد، به ساده‌سازی شخصیت چندوجهی عیسی منجر شده و او را به یک شمایل متعالی تبدیل می‌کند که از تجربه‌های انسانی ملموس فاصله دارد (گودرزوند چگینی، ۱۴۰۲: ۷۶).

۳. نوح پیامبر در فیلم «نوح» (۲۰۱۴)

فیلم «نوح» به کارگردانی دارن آرونوفسکی، بازسازی داستان نوح و طوفان عظیم است که بر اساس روایت کتاب پیدایش و برخی متون فرامتنی مانند کتاب خنوخ ساخته شده است. این اثر سینمایی بر چالش‌های اخلاقی، درگیری‌های خانوادگی و تصمیم‌گیری‌های دشوار نوح در اجرای مأموریت الهی تمرکز دارد. فیلم «نوح»، برخلاف روایت کتاب پیدایش که نوح را به‌عنوان فردی مطیع و بی‌چون‌وچرای اراده الهی توصیف می‌کند (پیدایش، ۶:۲۲)، او را به‌عنوان شخصیتی با تردیدهای عمیق اخلاقی و درگیری‌های خانوادگی بازنمایی می‌کند. در متون مقدس، نوح به‌عنوان یک شخصیت عادل و برگزیده الهی معرفی می‌شود که بدون تردید، دستورات خدا را برای ساخت کشتی و نجات حیات اجرا می‌کند (پیدایش ۷:۵). با این حال، در فیلم، نوح با تصمیم‌گیری‌های دشوار درباره نجات یا نابودی بشریت، ازجمله اعضای خانواده‌اش، مواجه است (گودرزوند چگینی، ۱۴۰۲: ۴۳).

۴. موسی پیامبر در فیلم «خروج: خدایان و پادشاهان» (۲۰۱۴)

فیلم «خروج: خدایان و پادشاهان»، به کارگردانی ریدلی اسکات، روایتی سینمایی از داستان موسی و خروج بنی‌اسرائیل از مصر را بر اساس کتاب خروج در تورات ارائه می‌دهد. این اثر با بودجه‌ای کلان و جلوه‌های بصری برجسته، روابط موسی با برادرخوانده‌اش، رمسیس و وقایع ده‌گانه مصر را به تصویر می‌کشد. فیلم خروج؛ خدایان و پادشاهان در بازنمایی خدا و موسی از روایت کتاب مقدس فاصله می‌گیرد. موسی در کتاب خروج به‌عنوان پیامبری معرفی می‌شود که با وجود تردیدهای اولیه (خروج، ۴:۱۰)، به‌واسطه هدایت الهی، نقشی محوری در انتقال شریعت و رهایی قوم اسرائیل ایفا می‌کند (خروج، ۱۷-۲۰:۱).

فیلم «خروج: خدایان و پادشاهان»، به کارگردانی ریدلی اسکات، روایتی سینمایی از داستان موسی و خروج بنی‌اسرائیل از مصر را براساس کتاب خروج در تورات ارائه می‌دهد. این اثر، با بودجه‌ای کلان و جلوه‌های بصری برجسته، روابط موسی با برادرخوانده‌اش، رمسیس، و نیز وقایع ده‌گانه مصر را به تصویر می‌کشد. این فیلم در بازنمایی خدا و موسی از روایت کتاب مقدس فاصله می‌گیرد. موسی در کتاب خروج به‌عنوان پیامبری معرفی می‌شود که با وجود تردیدهای اولیه (خروج، ۴:۱۰)، به‌واسطه هدایت الهی نقشی محوری در انتقال شریعت و رهایی قوم اسرائیل ایفا می‌کند (خروج

۱: ۲۰-۱۷). با این حال، در فیلم «خروج: خدایان و پادشاهان»، موسی به عنوان رهبری نظامی و سیاسی با ویژگی‌های انسانی برجسته، مانند تردید، خشم و استراتژی محوری، بازنمایی می‌شود. این تصویر، او را به استراتژیستی سکولار فرومی‌کاهد که گاه خدا را به مثابه توهمی روان‌شناختی یا نیرویی انگیزشی درک می‌کند. یکی از انحرافات کلیدی فیلم، بازنمایی عذاب‌های ده‌گانه مصر (خروج ۷-۱۲) به عنوان پدیده‌هایی طبیعی است؛ برای مثال، شکافتن دریای سرخ (خروج ۱۴:۲۱) به سونامی نسبت داده می‌شود و عذاب‌هایی مانند خونین شدن رود نیل (خروج ۷:۲۰) با توضیحاتی زیست‌محیطی توجیه می‌شوند. این رویکرد سکولار، معجزات الهی را -که در تورات به عنوان نشانه‌های قدرت خدا توصیف شده‌اند- به رویدادهایی طبیعی تقلیل می‌دهد (گودرزوند چگینی، ۱۴۰۲: ۵۶).

۵. عیسی مسیح در فیلم «آخرین وسوسه مسیح» (۱۹۸۸)

فیلم «آخرین وسوسه مسیح» (۱۹۸۸)، به کارگردانی مارتین اسکورسیزی و اقتباس شده از رمانی به همین نام اثر نیکوس کاوانتزاکیس، زندگی عیسی مسیح را به صورت شخصیتی انسانی و درگیر مبارزه‌ای عمیق با وسوسه‌های زمینی به تصویر می‌کشد. «آخرین وسوسه مسیح» در یکی از استودیوهای آمریکا ساخته و در ۱۹۸۸ عرضه شد. تولید این فیلم تاریخی طولانی و پرزحمت بوده است و می‌توان آن را چالش‌برانگیزترین فیلم تاریخ سینما درباره عیسی مسیح دانست. در بدو عرضه این فیلم به بازار، طوفان اعتراضات مردم، کلیساهای مختلف و نهادها به سمت این فیلم روانه شد. این اثر سینمایی بر تردیدهای عیسی، به‌ویژه وسوسه او برای انتخاب زندگی معمولی، ازدواج و اجتناب از مصلوب شدن تمرکز دارد. فیلم «آخرین وسوسه مسیح» به گونه‌ای عیسی را بازنمایی می‌کند که با توصیف او در متون اناجیل، به عنوان شخصیتی متعالی و عاری از گناه (عبرانیان، ۴:۱۵)، در تضاد آشکار قرار دارد. اناجیل عیسی را به عنوان موجودی الهی-انسانی معرفی می‌کنند که با وجود تجربه عواطف انسانی (مانند اضطراب در باغ جتسیمانی، متی، ۲۶:۳۸)، اراده الهی را بی‌چون و چرا اجرا می‌کند (یوحنا، ۶:۳۸). در مقابل، فیلم عیسی را به عنوان فردی گرفتار وسوسه‌های جنسی، ترس و تردیدهای عمیق به تصویر می‌کشد. فیلم صراحتاً اعلام می‌کند که براساس اناجیل نیست، بلکه کاوشی فلسفی و اگزیستانسیالیست از مبارزه میان جسم و روح است. با این حال، بازنمایی عیسی به عنوان شخصیتی که در برابر وسوسه‌های گناه‌آلود

تسلیم می‌شود (هرچند در خیال)، با الهیات مسیحی که بر عصمت عیسی تأکید دارد، ناسازگار است (گودرزوند چگینی، ۱۴۰۲: ۶۷).

۶. عیسی مسیح در «زندگی برایان» (۱۹۷۹)

فیلم «زندگی برایان»، محصول کشور انگلیس، به کارگردانی تری جونز ساخته شد. اکران این فیلم در میان مسیحیان، به‌ویژه کاتولیک‌ها، جنجال بسیاری برانگیخت؛ زیرا آنان معتقد بودند این اثر سراسر کفرآمیز است و عیسی مسیح را به سخره می‌گیرد. فرد چمبرلین، رئیس اداره فیلم کاتولیک، پس از تماشای فیلم آن را «طنز شرم‌آور» توصیف کرد. کشیشان بسیاری علیه اکران آن اعتراض کردند و این فیلم تا سال ۱۹۹۹ اجازه پخش از تلویزیون بریتانیا را نیافت؛ همچنین هرگز در ایتالیا اکران نشد (Baugh, 1997: 69).

فیلم در دو پلان اشاره مختصری به مسیح دارد: یکی تولد مسیح در آخور در بیت لحم و دیگری موعظه عیسی روی کوه. فیلم روایت زندگی برایان کوهن پسر احمق فرمانده رومی و مادری یهودی است. برایان همزمان با عیسی متولد می‌شود، برای همین سه مغ در آغاز برایان را همان مسیح موعود می‌پندارند و سپس متوجه اشتباه خود می‌شوند و هدایایشان را پس می‌گیرند. برایان برای دوری از رفتار آزاردهنده مادری که با سربازان رومی ارتباط دارد، به جنبش آزادی‌خواهانه یهودی علیه رومیان می‌پیوندد. به‌عنوان عضوی از این گروه فعال سیاسی، برایان باید نوشته‌ای علیه رومیان روی دیوار اورشلیم بنویسد و در دزدیدن زن زیبای فرمانروای رومی مشارکت کند. برایان در حین نوشتن روی دیوار دستگیر و سپس فرار می‌کند و تحت تعقیب قرار می‌گیرد. برای فرار از دست مأموران خود را موعظه‌گر و سخنران جامیزند و مردم او را با مسیح اشتباه می‌گیرند و به‌دنبال او تا بیابان می‌آیند و از او خواهان معجزه‌اند. فریادهای بریان نیز مبنی بر اینکه من مسیح نیستم کارساز نیست. حتی مردم پشت در خانه برایان تجمع می‌کنند و منتظر شنیدن سخنان او هستند. در این صحنه برایان صبح بیدار می‌شود و درحالی‌که برهنه است پنجره را باز و مردم با دیدن او فریاد می‌زنند «او مسیح است». درنهایت برایان به اشتباه به‌جای مسیح دستگیر و محکوم به صلیب می‌شود. تقریباً در تمام صحنه‌ها روایات کتاب مقدسی به‌نحو طنزگونه‌ای به سخره گرفته می‌شود و مخاطب از شخصیت، زندگی و رسالت عیسی مسیح کاملاً بی‌بهره است (گودرزوند چگینی، ۱۴۰۲: ۵۷).

۷. پیامبر اسلام در فیلم «محمد رسول الله» (۱۹۷۶)

فیلم «محمد رسول الله» (۱۹۷۶)، به کارگردانی مصطفی عقاد، روایتی سینمایی از زندگی پیامبر اسلام (ص) از بعثت تا فتح مکه ارائه می‌دهد. این اثر، که با عنوان «The Message» در غرب شناخته می‌شود، با رعایت حساسیت‌های اسلامی، از نمایش چهره پیامبر (ص) اجتناب کرده و داستان را از منظر شخصیت‌های اطراف او، مانند حمزه و ابوسفیان، روایت می‌کند. فیلم «محمد رسول الله» با اجتناب از نمایش چهره پیامبر (ص) و استفاده از تکنیک‌هایی مانند زاویه دید اول شخص و نورپردازی نمادین، جایگاه متعالی و مقدس او را حفظ می‌کند. این رویکرد با سنت اسلامی، که بر احترام به پیامبر و پرهیز از بازنمایی تصویری او تأکید دارد، هم‌خوانی دارد. صحنه‌هایی مانند وحی در غار حرا و فتح مکه، با تمرکز بر عظمت الهی و رحمت پیامبر، نقش او را به‌عنوان واسطه الهی و رحمت للعالمین برجسته می‌کنند. این بازنمایی، عصمت و مقام معنوی پیامبر را در چارچوب الاهیات اسلامی حفظ می‌کند. با این حال، تأکید بیش‌ازحد بر رویدادهای تاریخی، به‌ویژه جنگ‌های صدر اسلام مانند بدر و احد، گاه پیامبر را به یک رهبر نظامی-اجتماعی فرومی‌کاهد. در منابع اسلامی، پیامبر شخصیتی چندوجهی توصیف می‌شود که علاوه بر رهبری سیاسی و نظامی، دارای ابعاد عرفانی، اخلاقی و معنوی برجسته‌ای است. فیلم، با تمرکز بر جنبه‌های تاریخی و نظامی، کمتر به این ابعاد عرفانی و معنوی می‌پردازد، که ممکن است درک مخاطبان، به‌ویژه غیرمسلمانان، از شخصیت پیامبر را به یک رهبر سیاسی محدود کند. این تقلیل، اگرچه با هدف ارائه روایتی قابل‌فهم برای مخاطبان جهانی انجام شده، از عمق الاهیاتی و عرفانی پیامبر در منابع اسلامی فاصله می‌گیرد (Pak-Shiraz, 2025: 48).

۸. نتیجه‌گیری

در ادیان توحیدی، پیامبران نه تنها به‌عنوان انسان‌هایی الهام‌گرفته، بلکه به‌مثابه مجاری وحی و الگوهای کامل اخلاقی مطرح هستند. آنها حامل پیامی فراانسانی و رابط میان امر قدسی و انسان زمینی‌اند. چنین تصویری، در متون مقدسی چون قرآن، عهد عتیق و جدید، با تأکید بر معجزه، عصمت، الهام مستقیم و قدرت معنوی، تثبیت شده است. در مقابل، سینما که رسانه‌ای مدرن، سکولار و مبتنی بر روایت دراماتیک است، برای ایجاد ارتباط با مخاطب معاصر، ناگزیر به انسانی‌سازی، دراماتیزه کردن و گاه بازتعریف مفاهیم دینی است. سینما

ماهیت سمعی و بصری خود را با امکانات تکنولوژی پیشرفته و ساختار اقتصادی بی‌نهایت قدرتمند، اما مادی برای به تصویر کشیدن این امور به‌غایت متعالی به‌کار گرفته است. سینما با همه لوازم خود قصد داشته شخصیت فرابوده پیامبران، دریافت وحی و معجزات را که متون مقدس به‌صورت تمثیلی، استعاری و رازآلود توصیف کرده‌اند، به ویژگی‌های بصری و دیداری تبدیل کند. مخاطب پیامبران را در قالب ستاره‌های سینما می‌بیند و همین تصویر برای او حجیت دارد. ارائه ضعیف بازیگران از شخصیت پیامبران و نشان دادن معجزات ایشان به صورتی سطحی و گاه ناباورانه، خود ضربه‌ای به تصویری الوهی آنها محسوب می‌شود. سینما در طی همه این سال‌ها با توجه به ماهیت خویش، خوانشی سکولارگونه از شخصیت و رسالت پیامبران ارائه داده است. سینما در صدد بوده است پیامبران را هرچه زمینی‌تر، باورپذیرتر، عقل‌پذیرتر، تجربه‌پذیرتر و در دسترس‌تر به تصویر بکشد؛ پیامبرانی که نیازها و عواطف انسانی دارند.

منابع

کتاب مقدس.

گودرزوند چگینی، عارفه (۱۴۰۲). *الاهیات مسیحی در سینما*، قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.

Baugh, Lloyd (1997). *Imaging the Divine*, Sheed & Ward, University of Michigan, Bloomsbury Academic Press.

Eaghl, Tenzan; & King, Rebekka (2022). *Representing Religion in Film, Critiquing Religion: Discourse, Culture and Power*, University of Michigan, Bloomsbury Academic Press.

Pak-Shiraz, N. (2025). "Representing Muhammad: The Prophet on Screen", *Material Religion, The Journal of Object, Art and Belief*, Vol. 2, No. 1, pp. 74-76.